

V razpravi o konceptiji osnovne šole je kar nekaj diskusije sprožila dihotomna shema, v okviru katere je bil v imenu »humane« konceptije, »ukrojene po učenčevi meri«, izpostavljen kritiki tako imenovani industrijski ali tehnični model šole, ki da nasproti emocionalni poudarja samo intelektualno in »storilnostno« plat, nasproti vzgoji osebnosti favorizira samo znanje itn.²¹ Če malo pomislimo, nam je takoj jasno, da takega modela, zasnovanega na takšnih podlagah, v realnosti sploh ni, obstaja pa seveda prepričanje, da šola pač mora posredovati določen kvantum znanja, če ne, je tudi njeno »vzgojno« ali osebnostno formativno poslanstvo zaman.

Če pravkar obravnavane kontroverze, ki kajpak transcendirajo možne, a seveda nikoli absolutne znanstvene rešitve ali vsaj recimo znanstvene paradigme, pogledamo v luči razmerja demokracija – šola, se izkaže, da se »mlada demokracija« naslavlja na šolo v obliki množice vzajemno izključujočih se zahtev. Če sicer res ne obstaja enoten in edini model šole v demokraciji, pa je gotovo vsaj to, da šola v demokraciji ne daje lažnih jamstev za končni »proizvod«, npr. v obliki »vsestransko razvite osebnosti«, za katero so se trudili reformatorji srednje šole ob koncu socialističnega sistema v zgodnjih osemdesetih letih. Edina rešitev, ki je mogoča, je pravzaprav ta, da nekako obidemo problem, da se skratka ne pustimo ujeti v past ideoloških vzorcev. Kopičenje novih spoznanj v vseh znanostih, informacijska zasičenost sodobnega okolja, oblikovanje novih pravnih razmerij v sferi civilne družbe in v njenem razmerju z državo, vrednostni pluralizem fragmentarizirane socialne strukture, v kateri se večina ustvarja v zavezništvih več manjšin,²² najbrž onemogočajo vrnitev k povsem stabilni in od zunaj trdno definirani šoli, ki daje učencem znanje in veščine za »vse življenje«. Rešitev je torej v institucionalizaciji demokratične forme, ki socialnim partnerjem, namreč staršem, učiteljem, lokalnim dejavnikom itn. v odvisnosti od stopnje in namena šole, »vsili« dialog, v katerem se izključujoča stališča morajo ujeti v strinjanju o legitimnosti pluralnosti in tolerance med nasprotujočimi si stališči in pogledi.

Seveda ta rešitev, recimo v obliki ustrezno institucionaliziranih svetov šol, konsultativnih organov tudi na splošnejši ravni (npr. odborov za poklicno šolstvo, sestavljenih iz predstavnikov delodajalcev, učiteljev, strokovnjakov in države), še vedno ne rešuje vprašanja splošno sprejemljivega modela vzgoje in izobraževanja. Problem »novega modela« celotnega sis-

²¹ Darja Piciga, Uvod, v: *Strokovna ekspertiza: Perspektive razvoja osnovne šole v Republiki Sloveniji: sistem, procesi, rešitve. K novi konceptiji osnovne šole*, III–VIII, Ljubljana 1992, VI.

²² V tem kontekstu pa gre upoštevati še druge znake novih form družbenosti, kot so civilno družbene skupine, omrežja in modificirane inačice socialnega kapitala.